

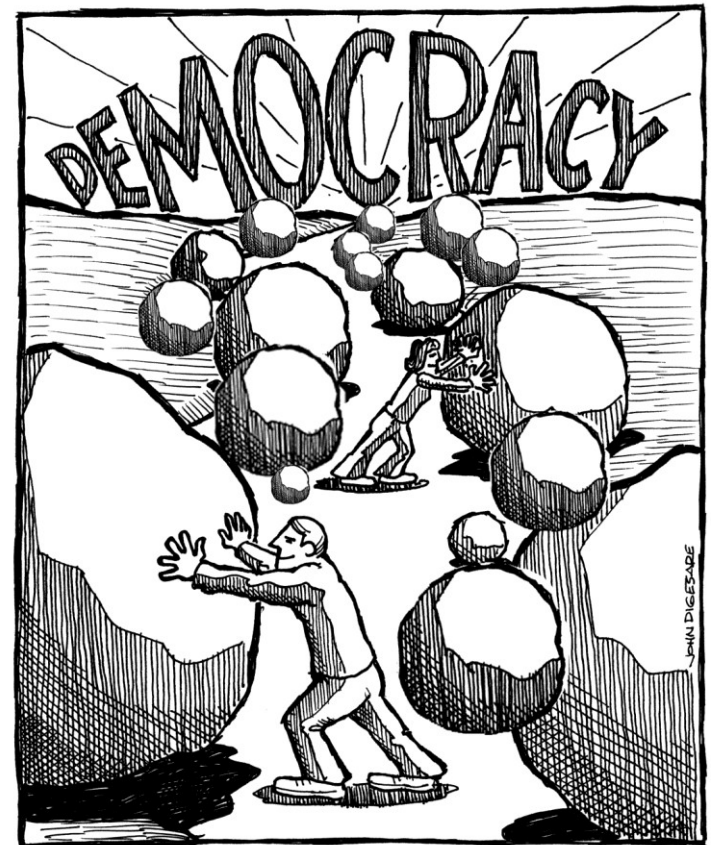
Teorie demokracie

■ Vlása lidu

- Démos – lid
- Kratein – vládnout
- Kratos - vláda

■ Pojmová nejednoznačnost, velké množství přístupů

- Empirické teorie – demokracie je technika tvorby rozhodnutí, která akceptuje vůli většiny
- Filozofické teorie – demokracie – soustavou hodnot, ideový/ideologický koncept

Demokracie

- **system pravidel, specifických norem a hodnot, které se uplatňují při fungování státu a života společnosti**
- **zahrnuje instituce, normy a způsoby řešení problémů a konfliktů**
- **umožňuje sledování individuálních i skupinových zájmů pro maximální počet jedinců žijících v dané společnosti**

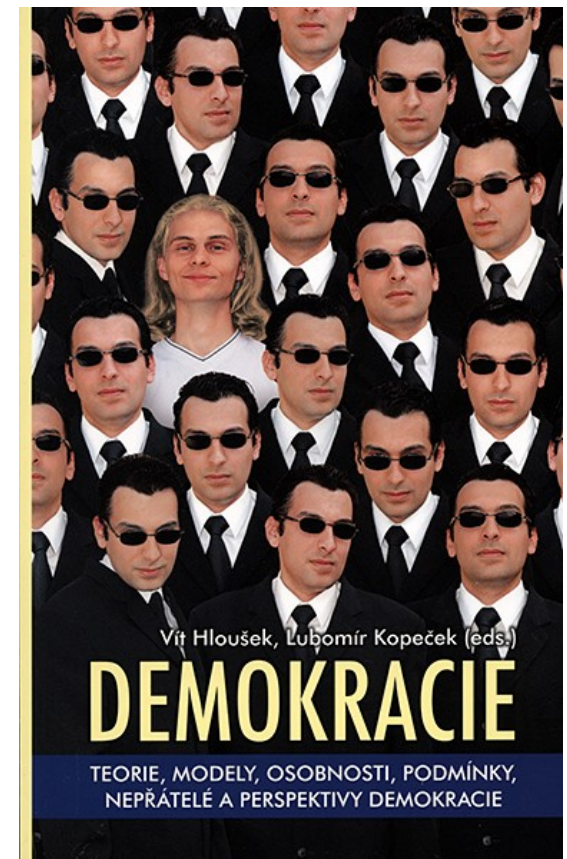

Demokracie

- **Oddělení moci**
- **Politický pluralismus (politická práva)**
- **Další občanská a lidská práva**
- **Volby: legitimizace moci**
- **Rovnost před zákonem**
- **Občanská společnost**

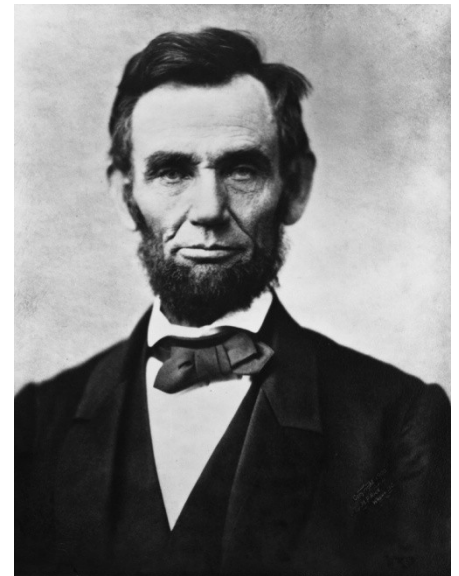
Teorie demokracie

- **Přímá demokracie X
reprezentativní
(zastupitelská) demokracie**
- **Liberální demokracie X lidová
demokracie**
- **Většinová demokracie X konsenzuální
demokracie**
- **Parlamentní demokracie X
prezidentská demokracie**
- **Republikánská demokracie X
monarchistická demokracie**

Teorie demokracie

- „vláda lidu, lidem a pro lid“ – koncentrovaný výraz obsahu pojmu demokracie
 - Původ této myšlenky má kořeny v Athénách v 5.stol. př. n. l.
 - Čl. 2 francouzské ústavy
- Antika – odlišné chápání demokracie než dnes
 - Panství mnoha, resp. všech občanů
 - Platon a Sokrates ovšem přisuzovali demokracii negativní důsledky
 - Demokracie ztotožněna s anarchií a nezákonností
 - Často chápána jako vláda v zájmu chudých
 - Veřejné funkce vybírány losem

Teorie demokracie

■ 2 základní postuláty, o které se demokracie opírá

■ Lid je suverénem, původním držitelem moci

■ Otázka jak definovat „lid“

- Antické Řecko – lid – pouze muži starší 20 let (ženy, otroci, cizinci vyloučeni z participace)
- Postupné rozšiřování okruhu lidí, kteří byli oprávněni participovat na politickém procesu

■ Lid je hlavním účelem veškerého státního jednání, jde o vládu ve prospěch lidu

■ A. Lincoln – demokracie je vládou lidu, lidem pro lid

■ Předchůdci

■ Řecké státy

■ Římská republika (res – věc; publicus – veřejný)

■ Ranný středověk ve Skandinávii – Althing (Island, 930)

■ Italské republiky ve středověku od 12.století

Tři demokratické transformace (R. Dahl)

■ První transformace

- 5. stol. př. Kr. - antické městské státy (Athény) - malá homogenní společenství
- přímá demokracie
- Navazující tzv. republikánská tradice - Řím a městské státy ve středověké Itálii

■ Druhá transformace

- 18. a 19. století - spojeno s budováním národních států v Evropě a USA - tedy zpravidla větších, heterogenních státech
- zastupitelská (reprezentativní) demokracie
- Dělbá moci a omezená vláda
- Postupné rozšiřování volebního práva
- Vrcholí vznikem tzv. liberální demokracie

■ Třetí transformace

- Přelom 20. a 21. století
- globální rozšíření liberální demokracie
- Výzvy představují:
 - Další rozvoj demokracie v informačním věku
 - Demokratizace nadnárodních struktur-otázka, zda lze demokracii vůbec realizovat v jiném než národním státě

Klasická teorie demokracie I.

■ Vychází z politického liberalismu

- Ústavní procedury
- Omezený stát
- Individuální svobody

■ 2 ústřední body

■ Liberalismus

- týká se zejména omezování a kontroly moci státu (svoboda „od“)
- Týká se rozsahu politické moci

■ Demokracie

- Zabývá se tím, kdo má moc
- Zdůrazňuje hodnotu rovnosti a práv (svoboda „k“)

Klasická teorie demokracie II.

■ 4 principy

1. Rovnost politických práv – stejná práva a povinnosti pro všechny občany

- Všeobecné volební právo

2. Vláda většiny

- Nutná ochrana menšin

3. Účast v politice

- Přímá účast (referenda, lidová iniciativa, recall)
- Reprezentativní princip

4. Politická svoboda

- Uznání legitimity opozice
- Právo na veřejný projev
- Právo na shromažďování
- svoboda sdružování
- Svoboda projevu/nesouhlasu
- Právo na přístup ke svobodným, pluralitním informacím
- Právo ucházet se o úřad

Polyarchie

- **Koncept Roberta Dahla**
- **Polyarchie = vláda mnoha**
- **Demokracie X polyarchie**
 - Demokracie – označení pro ideální uspořádání
 - Polyarchie – označení pro soudobé systémy označované jako západní demokracie
- **Výsledkem druhé demokratické transformace**
- **Polyarchie je politický řád, který se vyznačuje těmito institucemi**
 - Volení státní úředníci
 - Svobodné a spravedlivé volby
 - Všeobecné volební právo
 - Právo ucházet se o úřad
 - Svoboda projevu
 - Svoboda sdružování
 - Alternativní informace

Démos (lid) a kratein (vládnout) - vláda lidu

- **1863 - Abraham Lincoln: „vláda lidu, prostřednictvím lidu a pro lid“**
 - 1) Vláda vládne se souhlasem lidu**
 - 2) Lid se účastní procesu vládnutí (přímo nebo skrze zastupitelské sbory, které volí, příp. si vybírá jinak)**
 - 3) Cílem vlády je zajištění obecného blaha všech členů společenství**
- **Démos v dnešním pojetí - všichni dospělí občané, kteří jsou si rovni**

Teorie demokracie

- **Přelom – myšlenkové proudy na konci 18.století**
 - **Idea reprezentativní demokracie**
 - **Myšlenka suverenity lidu X absolutní monarcha**
 - **1789 Deklarace práv člověka a občana: „jediným zdrojem veškeré suverenity je národ. Žádný orgán ani jednotlivec nemůže vykonávat pravomoc, která by z něho výslovně nepocházela“**

Reprezentativní a přímá demokracie

- 18. a 19.století – přenos suverenity z absolutního monarchy na lid
- Vystala otázka efektivní participace lidí na rozhodování
 - Jednoduché zjistit vůli jednotlivce (monarchy)
 - Ale obtížné zjistit, co je vůlí lidu
 - Akceptován princip většiny
- Rozlišení: přímá X reprezentativní demokracie
 - Kritériem: zda se účast lidu omezuje na volbu nositelů státních úřadů nebo zda se k věcným otázkám vyjadřují přímo

Přímá a reprezentativní demokracie

- **Většina soudobých demokracií**
 - Kombinace přímé a reprezentativní demokracie
 - Převažuje však reprezentativní demokracie
- **Reprezentativní demokracie**
 - Výkon státní moci pomocí volených zástupců
 - Lid se přímo na rozhodování neúčastní
 - Kořeny ve středověku: stavovské sněmy
 - Východiskem teorie reprezentativní demokracie: suverenita lidu

Reprezentativní (zastupitelská) demokracie

- lid nositelem veškeré moci, kterou však nevykonává přímo, nýbrž prostřednictvím volených zástupců /spojeno např. s Johnem Lockem, který také zastával tzv. smluvní teorii státu, ovšem člověk se touto smlouvou svých práv nevzdával navždy, ale jen na omezené období (v zásadě období volební); dalšími teoretiky jsou Robert Dahl, ale i Aristoteles se svým konceptem smíšené vlády/
- Děla moci do tří složek: zákonodárné, výkonné a soudní
- Zástupci dostávají určitý vymezený prostor pro autonomní rozhodování; lid však v žádném případě nepřenáší na zástupce svoji suverenitu, pouze se zavazuje, že bude respektovat vůli parlamentu jako vůli svoji
- parlament je nejen zástupcem, ale také reprezentantem lidu
- dvoustupňový model rozhodování - klíčovou roli hrají politické strany, mobilizující voliče, agregující zájmy jednotlivých skupin, přispívající k artikulaci požadavků a potřeb a podílející se na výběru politické reprezentace

Reprezentativní demokracie

- **Výkon moci a rozhodování**
 - Přísluší zvláštním orgánům
 - Které jsou legitimovány lidem prostřednictvím voleb
- **„Legitimační řetězec“**
 - Všechny orgány státu odvozují svou moc od lidu
 - Volby do parlamentu – na parlamentu závisí vláda (někde i prezident) – parlamentní režimy
- **Přímá volba prezidenta, starostů**
 - Typický rys reprezentativní, nikoli přímé demokracie !!!

Reprezentativní demokracie

■ Hlavní rysy reprezentativní demokracie

■ Suverenita lidu

- Lid = legitimační základna pro organizaci státu a jeho orgánů

■ Svobodné volby

■ Princip rovnosti

■ Princip většiny a ochrana menšin

■ Záruka základních práv

- Svoboda názoru, shromažďování,

Athény -4.-5. stol. př. Kr.-příklad klasické (přímé) demokracie

- zapojení všech občanů do správy věcí veřejných, a to ve formě nezprostředkované.
- Perikles (50.-30. léta 5. stol. př. Kr.) - exkluzionistický charakter, neboť politická práva přiznávalo pouze mužům – občanům
- Nejvyšším orgánem Athén byl lidový sněm, jehož se směli účastnit všichni plnoprávní občané - veškerá moc, včetně voleb stratégů a dalších úředníků (mnozí z nich ale byli losováni)
- Řada problémů, které činí přímou demokracii obtížně uskutečnitelnou i dnes: převládající účast méně aktivních občanů, nárůst byrokracie, rostoucí počet osob sociálně závislých na státu, otevření prostoru pro schopné demagogy a manipulaci lidových vrstev - Athény v důsledku toho prohrávají v Peloponéské válce - diskreditace uspořádání
- athénská demokracie je navíc nemyslitelná bez existence početné vrstvy otroků, kteří vytvářeli volný čas pro politické aktivity svobodných občanů, a omezeného počtu plnoprávných občanů (max. několik desítek tisíc)

Přímá demokracie v pojetí J.-J. Rousseaua

Revitalizace přímé demokracie

- rozhraní přímé a zastupitelské formy, avšak blíže formě první
- politická obec vzniká společenskou smlouvou, po jejímž uzavření musí jednotlivec všechna svá přirozená práva odevzdat ve prospěch společenství.
- představa obecné vůle (volonté generale), která je společná celému politickému společenství, je vždy správná, neomylná a každý se jí musí bezpodmínečně podřídít.
- společenství má svou aktivní i pasivní dimenzi: participaci svobodných občanů a zároveň jejich poddanství - občané se podřizují zákonům, které sami spoluvytvořili.
- koncept lidové suverenity - jediná a nedělitelná, týká se celého lidu - podmínkou je participace všech a vyžaduje tedy existenci relativně malých státních celků – republik protiklad reprezentativní vlády (Locke)
- Marx a marxisté jdou ještě dále - diktatura proletariátu - skutečná demokracií namísto demokracie „buržoazní“: imperativní mandát, plebiscity, samospráva komun...
- Tzv. nová levice - tzv. participativní demokracie postavená na samosprávných společenstvích, ve kterých se občané přímo podílejí na rozhodování hlavních institucí

Instituty přímé demokracie

- **Town meegings – shromáždění občanů v USA**
 - Poprvé doloženo v roce 1778 v Massachusetts
 - 2/3 většina měla schválit ústavu (to se nezdařilo)
- **Landsgemeinde (Švýcarsko)**
 - V kantonu Appenzell-Innerrhoden
 - Již od 13.století
 - Shromáždění občanů
- **Gemeindeversammlung (Švýcarsko)**
 - Též shromáždění občanů
- **Oba typy shromáždění občanů fungují ve Švýcarsku dodnes**
 - Ale shromáždění připravují volené orgány
 - Slouží k rozhodování pouze o několika otázkách (rozpočet obce, stanovisko ke zprávám starosty obce)

Přímá demokracie

- **Přímý výkon rozhodování lidem /občany**
 - V žádném státě v současné době neexistuje „čistá“ verze přímé demokracie
 - Švýcarsko (polopřímá demokracie)
 - Kombinace reprezentativní vlády a prvků přímé demokracie
- **Čistá forma přímé demokracie**
 - Absence volených zastupitelských orgánů
 - Lid rozhoduje sám o všech veřejných záležitostech
- **Dvojitý charakter postavení jednotlivce**
 - Součást suveréna, kterému náleží moc
 - Sám podléhá rozhodnutím, na kterých se podílel
- **Referenda**
- **Lidové iniciativy**

Přímá demokracie v moderní době

- v žádné moderní (ani postmoderní) společnosti se nestala skutečností
- důvody:
 1. velikost území a počet obyvatel, které v podstatě brání technické realizovatelnosti
 2. složitost otázek, o kterých se v moderních demokraciích rozhoduje a které vyžadují přítomnost expertního posouzení
 3. absence přímé odpovědnosti za rozhodnutí lidu
 4. neustálé snižování politické participace - riziko převahy dobře organizované menšiny
- v řadě moderních demokracií se však prvky a techniky přímé užívají jako doplněk, a to někdy i velmi významný a často užívaný

Techniky přímé demokracii v zastupitelských systémech

I. Referenda - nejběžnější technika

■ různé formy:

Obligatoční (referendum je v dané věci nutné) / fakultativní (referendum je možné vypsát);

konzultativní (poradní, vláda a parlament nejsou povinni se jimi řídit)/ závazné;

celostátní / regionální / lokální;

iniciované zdola / shora

■ Nejčastěji ve Švýcarsku - průměrně 4 celostátní referenda ročně + další referenda kantonální či místní; řada oblastí přímo vyžaduje konání referenda (např. změny ústavy)

■ Častá jsou referenda i v zemích jako je např. Itálie, Francie, Irsko nebo Dánsko

■ V poslední době častá referenda o otázkách spojených s evropskou integrací (vstup do EU, Maastricht, evropská ústavní smlouva, euro...)

II. Lidové iniciativy - iniciování referenda zdola (peticí, podpisovou akcí)

■ iniciování nového hlasování – voleb (recall)

V zásadě jen tam, kde jsou politici voleni většinovým hlasováním (např. některé kantony ve Švýcarsku nebo státy v USA) a kde existuje přímá odpovědnost a vazba mezi zvolenými a voliči

III. tzv. primární volby (primárky) - výběr kandidátů do voleb za přímé účasti členů stran, jejich sympatizantů nebo dokonce všech voličů (z USA se postupně rozšiřují do dalších zemí)

Referenda - pozitiva

- **Přímá participace občanů na rozhodování**
 - Lidé cítí, že jejich hlas má váhu a relativně rychle se jejich rozhodnutí projeví
- **Přímé rozhodování bez zprostředkování politickými stranami**
- **občané jsou díky referendu lépe informováni**
- **referendum podporuje veřejnou debatu**
- **referendum dává minoritám možnost vyvolat veřejnou diskuzi na téma, které nikoho netíží, ale pro někoho znamená otázku života a smrti**
- **díky referendu jsou zastupitelé vnímavější k požadavkům občanů**
- **rozhodování s plnou odpovědností: občané nesou následky svých rozhodnutí**

Referenda - kritika

- Zpochybněná legitimita rozhodnutí
- Špatná informovanost občanů
- Manipulovatelnost občanů
- Témata referend – často velmi složitá
 - Občan není schopen posoudit otázku v souvislostech
- ne všechny problémy se dají zredukovat na otázku zodpověditelnou pouze ANO nebo NE
- rozhodování bez odpovědnosti
 - Nelze hnát občany k odpovědnosti za špatné rozhodnutí
- referendum je obrazem veřejného mínění v jednom časovém okamžiku
 - výsledek referenda zůstává, nálady veřejnosti se mění

Klasická doktrína demokracie

- **Existuje obecné dobro, obecná vůle, která reflektuje zájmy všech (či alespoň většiny) lidí**
- **Klíčovým rysem**
 - **právo lidí zvolit si svou vládu**
 - **vláda bude vykonávat obecné dobro a přání voličů**

Neklasická (elitní) teorie demokracie J. Schumpeter

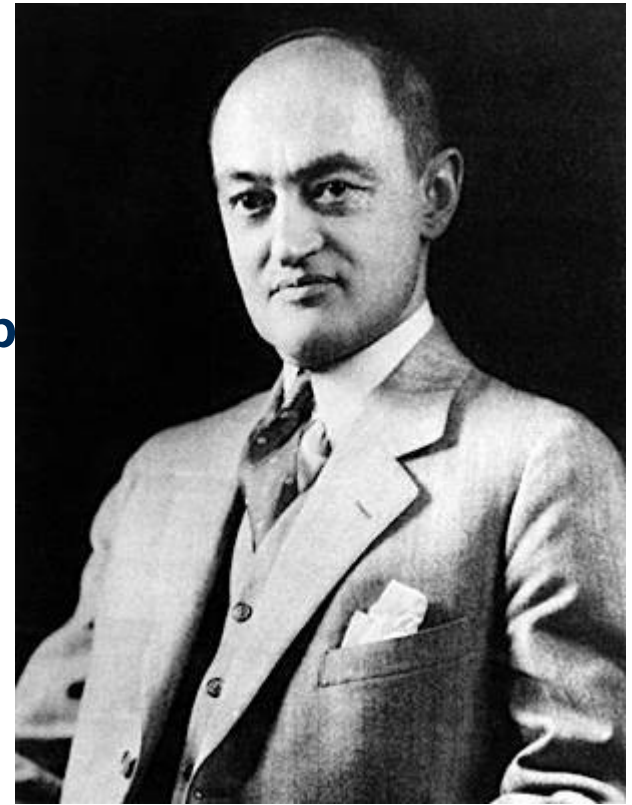
■ Demokracie

- institucionální uspořádání, které umožňuje jednotlivcům či skupinám ucházet se o moc prostřednictvím voleb

■ Chybí normativní element

■ Neexistuje obecná vůle či obecné dobro

- Pro každého člověka je obecné dobro zcela něco jiného

(1883 –1950)

Neklasická (elitní) teorie demokracie J. Schumpeter a K.R. Popper

- **Volič zvolí své reprezentanty, kterým svěruje rozhodování**
- **Hlavní funkcí voličů:**
 1. Zvolit vládu
 2. Zbavit se vlády
- **Volby - rozhodují o vládnoucích**
 - **bud' zůstanou u moci**
 - **nebo jsou odvoláni**

Moderní demokracie

- Robert Dahl - hledání označení pro soudobý stav západních systémů, které se významně odlišují od demokratického ideálu - tzv. polyarchie (tento pojem se ale v politické vědě příliš nevžil a i autor jej opustil)
- Později se tedy pokusil definovat základní kritéria a instituce nutné pro to, abychom mohli pol. systém označit za plně demokratický

Instituce:

Volení úředníci

Svobodné, spravedlivé a časté volby

Všeobecné volební právo

Právo být volen

Svoboda projevu

Alternativní zdroje informací

Svoboda shromažďování a sdružování

Kritéria:

Volební rovnost

Účinná participace

Pochopení založené na informacích

Kontrola programu démosem

Univerzálnost

Polyarchie

- **Koncept Roberta Dahla**
- **Polyarchie = vláda mnoha**
- **Demokracie X polyarchie**
 - Demokracie – označení pro ideální uspořádání
 - Polyarchie – označení pro soudobé systémy označované jako západní demokracie
- **Výsledkem druhé demokratické transformace**
- **Polyarchie je politický řád, který se vyznačuje těmito institucemi**
 - Volení státní úředníci
 - Svobodné a spravedlivé volby
 - Všeobecné volební právo
 - Právo ucházet se o úřad
 - Svoboda projevu
 - Svoboda sdružování
 - Alternativní informace

Polyarchie II.

■ Kritéria demokratického procesu

- Rovné hlasovací právo
- Účinná participace (hlasování, právo vyjádřit své preference, dotazy, argumenty)
- Pochopení založené na informacích
- Konečná kontrola programu demem (lid kontroluje a určuje témata na programu jednání)
- Univerzálnost (všeobecné hlasovací právo)

■ Podmínky příznivé pro demokracii

- Kontrola volených činitelů nad armádou a policií
- Demokratické přesvědčení, demokratická politická kultura
- Absence demokracii nepřátelských zásahů zvenčí
- Moderní tržní ekonomika a moderní společnost, resp. smíšená ekonomika
- Slabý subkulturní pluralismu

Typy demokracie

- Spor reprezentativnosti a akceschopnosti(efektivity) – obojího nelze dosáhnout ve stejné míře (příklad rozhodnutí Ústavního soudu ČR o neústavnosti částí novelizovaného volebního zákona z roku 2001)
- Žádná ze zemí nemá typ v čisté podobě!!!
- Reprezentativnost se pojí s typem konsensuálním, kde převládá řešení konfliktů kompromisem, založeným na širokém podílu na rozhodování a konkurenci různých mocenských center (vč. decentralizace) - příkladem je Švýcarsko, Nizozemsko, Belgie nebo některé severské země
- Akceschopnost je spojena se systémem westminsterským, neboli většinovým, pro který je typické majoritní řešení konfliktů -většina vyhrává a prosazuje svůj názor, program - příkladem je V. Británie nebo Francie
- Důležitá otázka při rozhodování o volbě a vhodnosti jednoho z typů pro konkrétní zemi homogenita nebo heterogenita (segmentace) společnosti
- v segmentované společnosti je vhodnější akcent na reprezentativnost a tudíž spíše konsensuálním typ
- v homogenní společnosti může být aplikován model westminsterský

Konsociační demokracie I.

■ Konsociační demokracie (A. Lijphart)

■ Inspirací: G. Almond, který rozlišoval 3 typy západní demokracie

■ Anglo-Americké systémy

- Homogenní, sekulární politická kultura
- Stabilní a účinné

■ Kontinentální systémy

- Fragmentovaná politická kultura
- Imobilismus, hrozba nástupu totalitních režimů
- Nestabilní, bezmocné

■ Malé evropské země (Scandinavia and Low countries)

- Skandinávské země, Belgie, Nizozemí, Švýcarsko, Rakousko)
- Charakteristiky obou předchozích typů

■ Konsociační demokracie

■ V malých, kulturně fragmentovaných, ale stabilních demokraciích

■ Nizozemí: „zuilen“, „familles spirituelles“ (Belgie, Lucembursko), „Lager“ (Rakousko)

■ Nespadají sem skandinávské země

Konsociační demokracie II.

- I v kulturně fragmentovaných a rozštěpených společnostech může existovat stabilní a účinná demokracie = konsociační demokracie
- Klíčová proměnná: chování politických elit
- Podmínky pro fungování konsociační demokracie (politické elity)
 - Schopnost elit usmiřovat a sladovat různé zájmy v dané zemi
 - Schopnost překročit štěpení a spolupracovat s elitami jednotlivých segmentů
 - Zájem na udržení existence dané země s cílem dosáhnout soudržnosti
 - Elity jsou si vědomy nebezpečí a rizik fragmentace
- Další pozitivní podmínky
 - Vnější hrozba
 - Vyváženost jednotlivých kultur uvnitř dané země
 - Vysoká míra koheze uvnitř segmentu
 - Členové dané komunity jsou vůči rozhodnutí jejich elit loajální

Konsociační demokracie III.

- model tzv. konsociační demokracie (1969)
 - 2 proměnné
 - Kulturní fragmentace
 - Chování politické elity
 - Jiné termíny
 - segmentovaný pluralismus – Val Lorwin
 - konkordanční/proporční demokracie – Gerhard Lehmbruch
 - Kontraktační demokracie – Wiliam Bluhm
 - Demokracie může fungovat i v segmentovaných společnostech, které jsou pro přežití demokracie

<p>Odstředivá demokracie (vysoká kulturní fragmentace a soutěživost elit) – výmarská republika, 1.republika v Itálii, III.republika ve Francii</p>	<p>Dostředivá demokracie (nízká kulturní fragmentace a soutěživost elit) – Velká Británie, USA</p>
<p>Konsociační demokracie (vysoká kulturní fragmentace a konsenzuálnost elit) – Švýcarsko, Nizozemsko, Rakousko</p>	<p>Depolitizovaná demokracie (nízká kulturní fragmentace a konsenzuálnost elit)</p>

Konsociační demokracie IV.

■ 4 rysy konsociační demokracie

- **Velká koalice (účast politických elit všech segmentů)**
 - Např. „Magická formule“ ve Švýcarsku
 - Koaliční rada v Rakousku
 - Nizozemí – spolupráce na mimovládní úrovni: Sociální a ekonomická rada
 - „Pětka“ v Československu (agrárníci, lidovci, národní demokraté, národní socialisté a sociální demokraté)
- **Vzájemné veto**
 - i sám Lijphart připouští, že tento prvek může mít negativní dopady
- **Proporcionalita**
 - Proporční zastoupení segmentů v klíčových státních orgánech, popř. mírná nadreprezentace menších segmentů
- **Segmentální autonomie a federalismus**
 - Samospráva a autonomie daného segmentu
 - O celostátních otázkách rozhoduje federální (celonárodní) vláda

Konsenzuální demokracie a většinová demokracie

- **Dichotomie mezi 2 modely demokracie**
- **Autorem Arend Lijphart**
 - **Konsenzuální demokracie (≠ konsociační demokracie)**
 - „Jestliže nyní používám pojem konsenzuální spíše než konsociační, není to jen proto, že první je kratší a snáze vyslovitelný, ale proto, že mezi nimi existuje zásadní obsahový rozdíl (...) Navíc, čtyři základní charakteristiky konsociační demokracie (...) jsou zde zjizitelné, ale neshodují se s osmi charakteristikami konsenzuální demokracie...“ (Lijphart 1984)
 - Normativní teorie
 - Univerzální dopad
 - **Většinová (majoritní) demokracie (Westminsterský model)**
 - Protipól konsenzuální demokracie
 - Velká Británie, Nový Zéland, USA

Typy demokracie a jejich charakteristiky (Arendt Lijphart)

Konsensuální

- Velká koalice
- Rozptýlení moci
- Bikameralismus
- Multipartismus
- Více témat
- Poměrný volební systém
- Federace (decentralizace)
- Psaná ústava
- Korporativismus
- Nezávislost centr. banka

Westminsterský

- Jednobarevná vláda
- Převaha vlády
- Monokameralismus
- Bipartismus
- Jedno téma
- Většinový volební systém
- Unitární stát
- Nepsaná ústava
- Pluralismus
- Závislost centr. banky